

Interdisciplinaritatea în științele sociale ca problemă de management (Interdisciplinarity in social sciences as a management problem)

VALENTIN COJANU

Academia de Studii Economice București

This paper discusses the arguments for orienting social science policy towards interdisciplinarity. We have selected three cases to illustrate the challenges of interpreting interdisciplinarity and suggested three areas for immediate action: (1) A shift of emphasis at undergraduate level from “discipline” to “scientific issue”; (2) Facilitation of licensing and evaluation options for interdisciplinary programs and research studies; and (3) Integration of representatives beyond the research community into the teams proposing and evaluating research projects.

Keywords: Science policy, Institutional mechanism, Bachelor’s studies, Accreditation

Scurte considerații despre interdisciplinaritate

Această revistă a găzduit, recent, un material extrem de util în încercarea de a evidenția avantajul științific al interdisciplinarității, în domeniul științelor naturale, în acel caz [1]. Prin intervenția de față, vom schimba atât obiectul de interes, pentru noi, științele sociale, cât și subiectul dezbaterii, care constă în miza orientării managementului (sau a politicii) științei spre interdisciplinaritate. În contrast cu articolul citat, dar în completarea lui, nu ne preocupă ce înseamnă „știința bună” realizată în domenii interdisciplinare, ci argumentele care pot fi subliniate în favoarea organizării educației și cercetării în această direcție.

Primul pas al abordării politicii cu privire la interdisciplinaritate se referă la definiția unui astfel de domeniu. Eroarea obișnuită este de a oferi fie o definiție prea foarte îngustă, fie una prea largă. În primul caz, studiul interdisciplinar este înțeles la nivel subdisciplinar. Contextul de studiu al disciplinelor unui program de administrare a afacerilor, care include subiecte de studiu de contabilitate, finanțe, marketing, management etc., constituie, poate, cel mai elocvent exemplu pentru a ilustra această tendință. În al doilea caz, traseul interdisciplinar este arondat, în mod obișnuit, domeniului de studiu „sociouman”, o combinație care nu este, neapărat, mai folositoare decât alăturarea științelor sociale de cele ale naturii.

Reperul pe care îl avem la îndemână pentru a evita această eroare de definiție este de a ne concentra atenția pe obiectul de studiu și metoda de

cercetare specifică, în funcție de care clasificarea obișnuită se face pe domenii:

- disciplinare, unde fiecare disciplină implică un set comun de subiecte de cercetare și un set comun de metode;
- multidisciplinare, în care un subiect disciplinar consacrat este supus analizei unor metode care provin din discipline diferite;
- interdisciplinare, identificat prin crearea unui subiect de studiu nou, cu o abordare conceptuală și metodologică distinctă;
- transdisciplinare, o formă de dezvoltare a interdisciplinarității prin apariția unor paradigme epistemologice ale cunoașterii, de exemplu, studiile feministe, analiza sistemelor-lume (*world-systems analysis*) etc.

Ceea ce rezultă, cu claritate, dintr-o astfel de taxonomie [2] este faptul că domeniul interdisciplinar se definește direct prin raport la noi orizonturi tematice, de studiu și cercetare. Dacă specialiștii diferitelor discipline – sociologie, economie sau istorie – se raportează la același subiect de interes, să zicem „apariția crizei financiare”, din perspective metodologice diferite, cercetătorul interdisciplinar va fi cel care va găsi „o punte de legătură” conceptuală între discipline, astfel încât un același subiect de studiu social să primească aceeași interpretare științifică.

Ne propunem, în continuare, să ilustrăm, prin trei cazuri, provocările pe care le pune interpretarea domeniului interdisciplinar, pentru a concluziona cu privire la câteva recomandări de abordare inițială în

politica științei. Ilustrațiile selectate aduc, fiecare în parte, în discuție câte una dintre aceste provocări, cu privire la formarea specialiștilor interdisciplinari, prin discuția unor programe de licență; prezența surselor de informare interdisciplinare; în fine, apariția unui domeniu interdisciplinar, și anume studiile legate de dezvoltare.

Interdisciplinaritatea în științele sociale: provocări și trei ilustrații

Originile politicii cu privire la interdisciplinaritate pot fi plasate, relativ exact, în anii 1920, în Statele Unite, când a fost creat Social Science Research Council cu scopul de a promova cercetarea care implică mai multe discipline. Studiile de zonă (*area studies*) sunt, se pare, cele mai timpurii programe interdisciplinare apărute, începând cu anii 1930 mai întâi în SUA și apoi în Marea Britanie, diferențiate mai departe, de exemplu, în Studii europene oferite ca specializare de licență și master, după intrarea Marii Britanii în Comunitatea Europeană [3]. Publicarea unui raport al OECD în 1972 [4] este posibil să marcheze începutul unui efort internațional sistematic în direcția promovării interdisciplinarității. Mergând pe linia acestor experiențe internaționale, ne preocupăm în materialul de față (1) de ce și (2) cum trebuie să creăm instituții pentru a promova interdisciplinaritatea. În ce constau aceste provocări?

La prima întrebare, răspunsul vine, aproape firesc, din constatarea că cercetarea interdisciplinară caracterizează cel mai bine vârful științei moderne. Deoarece în științele sociale se acordă doar în economie distincția Nobel, de remarcat că cei mai mulți dintre cei astfel recompensați au avut educația de bază (licența) mai ales în matematică și fizică, mai nou, chiar și în psihologie.

Aproape firesc, această tendință în cercetare este asociată cu o reputație înaltă, consolidată pe citări și finanțări importante. În Marea Britanie, doar trei instituții de învățământ superior au obținut, fiecare, fonduri de cercetare prin competiție de peste 100 mil. lire în 2012, ceea ce înseamnă, la nivel individual, mai mult cu cel puțin 20 mil. lire decât orice alt beneficiar. Universitatea care a beneficiat cel mai mult de finanțare - University College London-

atribuie succesul și nu este singura în această poziție, „unei strategii de cercetare pe mulți ani” dedicate construcției „unor consorții transdisciplinare în jurul provocărilor globale, precum boli infecțioase, cererea de energie și demența” [5].

Penetrarea interdisciplinară este inevitabilă la nivelul cercetării individuale de excepție. Dogan și Phare identifică o succesiune particulară a generațiilor de cercetători care, inevitabil, începe și se termină la vârful cercetării: de la pionieri, care largesc tradiția unei discipline și trec peste frontiere, la constructori, care consolidează noile domenii create, la hibrizi, constructori inovativi la intersecția dintre discipline, care întorc tradiția la pionierat [6]. În acest proces, o masă critică a cercetării de bună calitate se formează și stă la baza formării științifice disciplinare.

Din această perspectivă, posibilele temeri privind neglijarea specializărilor sau atitudinea parohială asupra disciplinelor sunt nefondate.

Dimpotrivă, este necesară o stare permanentă de alertă asupra instalării „rigidității științifice” care apare în cercetările disciplinare. Știința este caracterizată de paradoxul densității: cu câți mai mulți oameni cercetează într-o disciplină, cu atât inovațiile majore sunt mai puține [7]. Trebuie să acceptăm că parcursul științific de la identificarea unui subiect de studiu la rezolvarea lui este ciclic și nu unidirecțional: de la discipline la hibridizare și înapoi, cu rezultatul că interdisciplinaritatea este condiționată de existența disciplinelor, care, la rândul lor, apar ca efort al interdisciplinarității. Astăzi, puțini văd în economie o subdisciplină a filosofiei morale la origine, așa cum a fost, la rândul ei, pentru sociologie și cum istoria a fost pentru științele politice.

Răspunsul la a doua întrebare – cum se creează instituțiile? – nu este la fel de evident. Avem, pe de o parte, o delimitare clară subdisciplinară în interiorul științelor sociale, așa cum apare în Tabelul 1 sau, pentru economie, în taxonomia cea mai cunoscută probabil, cea a Asociației Americane de Economie [8]. Simpla lectură este de-ajuns pentru a sugera diviziunea și multiplicarea remarcabilă a disciplinelor, în comparație cu cele doar trei ramuri – economie, sociologie și științele politice – încadrate în câmpul științelor sociale, la sfârșitul sec. al XIX-lea [9].

Tabelul 1. Delimitarea disciplinară a științelor sociale.

*Științe politice; Sociologia; Economia; Istoria; Antropologia; Geografia; Psihologia; Lingvistica; Filosofia
**Afaceri și management; Economie, dezvoltare economică, mediu; Educație, psihologie, cogniție și lingvistică; Sociologie, politică socială, asistență socială, dezvoltare socială, psihologie socială; Politică, drept, studii internaționale, guvernare; Cultură, media, sport; Statistică, programare, infrastructură, demografie; Metodologia cercetării și construcție instituțională

Surse: *Dogan, Mattei, Robert Pahre, *Noile științe sociale. Interpenetrarea științelor*, trad. de N. Lotreanu, București, Ed. Academiei Române, 1990 (1993); **Jude England, *Collection or content? Developing a social science proposition in the British Library*, International Federation of Library Associations, Social Science Libraries Section, Satellite Conference, University of Toronto, Toronto, Canada 6-7 August 2008

Pe de altă parte, de la disciplinaritate la interdisciplinaritate, traseul ține, în mod nesemnificativ, de competența resurselor de cercetare. Deschiderile de cercetare sunt impulsionate de existența unui mecanism instituțional adecvat, printre proprietățile cărui știm că se află, cu siguranță, capacitatea sistemului de orientare către răspunsuri la problemele societății. Comentariul sarcastic al OECD, din 1982, vorbește de la sine: „comunitățile au probleme, universitățile au departamente” [10]. Dincolo de această constatare, însă, mecanismele instituționale nu par a funcționa în parametrii universal valabili. Sistemele centralizate universitare sunt la fel de favorabile sau defavorabile interdisciplinarității, precum cele în care există un grad ridicat de autonomie centralizată, iar țări cu cercetare avansată, printre care Marea Britanie, Franța, Germania sau Suedia, nu au introdus în politica științei referiri conceptuale clare cu privire la interdisciplinaritate [11].

Încercăm, în continuare, să aducem mai multe detalii asupra acestor provocări prin câteva ilustrații.

Interdisciplinaritatea la nivelul licenței

Spre deosebire de programele de master și doctorat, programele interdisciplinare sunt, în general, absente în cadrul programelor (europene) la nivel de licență [12]. Desigur, problema care apare nu se referă neapărat la formarea competenței de cercetare, ci la formarea celei de evaluare a propunerilor de cercetare interdisciplinare. De exemplu, absența evaluatorilor, formați să „citească” interdisciplinar sau transversal științelor, este o problemă cu deficiențe la nivelul finanțării programelor de cercetare ale UE, iar sisteme de recunoaștere a calității și de recompensare construite în jurul și nu în interiorul disciplinelor, în general, lipsesc [13]. De fapt, evaluarea și acreditarea educației și cercetării pe o bază disciplinară este chiar regula în țările avansate europene [14]. În continuare, despre două excepții notabile prin inovarea interdisciplinară.

Primul exemplu este dat de Institutul de Științe Umane care oferă un program de licență (Bachelor of Arts) de *Științe umane*, pe durata a trei ani, la câteva dintre Colegiile Universității Oxford [15].

Programul pregătește studenții pentru studiul speciei umane prin prisma perspectivelor contrastante oferite de biologie și științele sociale. Mai multe departamente ale universității contribuie la oferta de cursuri, în principal, profesori de la Antropologie, Fiziologie, Psihologie, Sociologie, Geografie sau Zoologie. Competențele inițiale ale candidaților în biologie și matematică sunt utile, dar nu esențiale. Cei admiși pot studia în anul I, de exemplu, disciplinele Biologia organismelor, Genetica și evoluția, Societate, cultură

și mediu, Sociologie și demografie, precum și Metode cantitative în științele umane. La finalizare, dizertația este menită să certifice capacitatea absolvenților “de a planifica și conduce un program de cercetare original a literaturii, care necesită „inputuri” din câteva discipline”, pentru ca după licențiere să dețină competențe pentru “a analiza problemele pe care le confruntă omenirea, ca animale sociale și biologice și a aduce această expertiză în viața profesională și publică”.

Al doilea exemplu este sugerat de programul de licență (Bachelor of Science), pe durata a trei ani, de *Antropologia pieței și a managementului*, oferit exclusiv, în engleză, la Universitatea Danemarcei de Sud [16].

Cursurile așază în centrul atenției piața și afacerile ca subiect esențial al studiului științific al vieții economice și sociale, într-un mod care îi determină pe marii angajatori să considere o alternativă bine venită la studiile tradiționale de afaceri. Candidaților li se solicită competențe în matematică, istorie (a ideilor și contemporană), studii sociale și engleză. Programul de anul II, de exemplu, le oferă studenților cursuri de Metode antropologice de teren (include și filozofia științei), Perspective asupra dreptului și societății, Antropologie de afaceri, Culturile consumatorului global, Principiile de management, Management public și globalizare, Comunicare strategică, Contabilitate bilanțieră și de management. Astfel de studii sunt menite să conducă către profesii cumva ezoteric numite, Director cultural, Cercetător de piață și facilitator al inovării, Consultant organizațional sau Analist al programelor de dezvoltare.

Sursele de date interdisciplinare

Existența unor baze de date interdisciplinare este o provocare chiar și pentru bibliotecile de veche tradiție. British Library, fondată în 1972, dar activă prin bibliotecile componente de la 1753, abia în 2006, decide în favoarea completării colecțiilor principale din domeniul artei și umanismului cu o “colecție coerentă în domeniul științelor sociale” [17]. Bazele de date consacrate în rândul cercetătorilor au o natură fie disciplinară, de exemplu, Anthropology Plus, PsychINFO sau PUBMED, fie multidisciplinară, de exemplu, Arts and Humanities Citation Index sau Social Sciences Citation Index.

Chiar la un nivel de cercetare puțin avansat, precum cel al unui program de master, 46% din studenți sunt nevoiți să petreacă mai mult de 9 ore în bibliotecă pentru documentarea unei lucrări de cercetare interdisciplinare, care, plecând de la fondul științelor politice, de exemplu, acoperă subiecte precum economie, istorie, filozofie, psihologie, religie, mediu

sau comunicare [18]. Așa cum observă bibliotecarii [19], subiectele noi, precum ciclicitatea producției de artă, condițiile sociale ale pieței de artă sau analiza percepției genurilor estetice, necesită cerințe ale cercetării care nu găsesc, încă, condiții la fel de prielnice în facilitarea documentării. Tendința în direcția construirii unor astfel de surse este însă ireversibilă și aceasta este rezultatul a trei factori de influență din afara mediului biblioteconomic.

Primul este generat, desigur, de cercetători și de sistemul de educație. Științific, am observat că există o presiune, aproape naturală, către „trecerea” granițelor, către hibridare, cu atât mai mult, atunci când însăși finanțarea este condiționată de adoptarea acestui tip de perspectivă, precum este cazul granturilor *CARDI's Collaborative Research Grants Programme* [20]. Un exemplu de proiect finanțat, în acest program, a implicat o rețea de cercetare care folosește rezultate din planificare spațială, dezvoltare rurală, studii clinice și de populație, geografie, asistență socială și altele pentru a investiga păstrarea sănătății, în procesul de îmbătrânire, în cadrul comunităților rurale.

Un al doilea factor de influență este cel generat de formarea unor centre de expertiză pentru orientarea și implementarea studiilor interdisciplinare. Un exemplu este Association for Interdisciplinary Studies și publicația proprie *Issues in Interdisciplinary Studies* (<http://www.units.muohio.edu/aisorg/pubs/issues/toclist.shtml>). Ideea unui astfel de proiect nu plutește în aer, ci se bucură de inițiative concrete prin care se pun la dispoziție resurse generoase privind „know-how-ul” din spatele începerii programelor interdisciplinare. Importanța centrelor de consultanță, de acest tip, va deveni centrală odată cu trecerea masivă a programelor de cercetare, mai ales la nivel doctoral, de la teme disciplinare la teme interdisciplinare.

În fine, documentarea și cercetarea interdisciplinară sunt facilitate de apariția unor procedee metodologice transversale, care răspund nevoii de a trata un subiect folosind metode proprii. Ne amintim că astfel de studii se concretizează prin rezolvări originale, într-un cadru propriu de analiză a subiectelor de interes. Științele sociale se bucură de integrarea masivă în ultimii aproximativ 10 ani a unor aplicații aflate la intersecția disciplinelor. Limitate la tehnici statistice, matematice sau de programare, metodele de tip cantitativ pot include, acum, printre alte câteva metode [21], Social Network Analysis - un concept dezvoltat de psihologie, antropologie, din nou în matematică și statistică prin teoria grafurilor, sau Geographic Information Systems - o reprezentare a spațiului geografic într-un conținut social multidisciplinar.

Studiile dezvoltării

Dezvoltarea este un domeniu al științelor sociale cu o orientare predilectă către hibridare științifică. Considerat de multe ori un subiect „economic”, dezvoltarea ridică teme de cercetare tratate nesatisfăcător în termenii acestei discipline, concluzie evidențiată chiar de cei care o practică [22]. Experiențele sociale și documentarea acumulată pun în evidență cât de nepotrivite sunt soluțiile de politică de natură generală pentru a corecta situații locale ale dezvoltării. Pentru a trata un concept social așa larg, dar așa concret, în același timp, pentru studiul societății, analizele de impact ale economiei trebuie completate cu înțelegerea *istoriei și contextului* [23] - condiție care face studiul dependent de sociologie, antropologie și alte domenii ale științelor sociale.

În loc de concluzii: opțiuni de politica științei

Acest material a evidențiat existența unui spațiu considerabil de manevră între experiențele reușite și cele nereușite în politica științei dedicată interdisciplinarității. De aceea, credem, concluziile sunt, inerent, limitate la particularitățile mediului de cercetare, ținând cont de asumarea priorităților, la un anumit moment.

Pentru orice decizie, există două opțiuni: să urmezi sau să nu urmezi un curs de acțiune. Dacă vom alege să nu întreprindem nimic în domeniul interdisciplinarității, oricât ar părea de paradoxal, lucrurile vor merge de la sine fără să existe, în bine sau în rău, ceva vizibil. Prezența excelenței în cercetare este un lucru deja familiar în România, de tradiție.

Problema, pe care trebuie să o depășim, este apariția unui fenomen de masă în cercetare de foarte bună calitate. Dacă ar fi să alegem între o clasare în prima treime a ierarhiilor PISA și obținerea unei distincții Nobel (Fields Medal etc.), prima variantă pare, la acest moment și nu în general, cea mai bună alegere. De aceea, probabil, se impune să facem ceva.

Termenul de referință ar putea să îl constituie administrarea sistemului de educație și cercetare, mai precis, autorizarea și acreditarea domeniilor de studii. Fără să generalizăm, putem constata cum inițiativele de racordare chiar și la programe „clasice” interdisciplinare, privite în lumina experienței internaționale, se pun pe picioare cu greu. Un exemplu este Masterul de comunicare în afaceri, propus în 2002 la ASE București. Domeniul *comunicării* intersectează, prin excelență, multe

discipline, precum istorie, științe politice, economie, psihologie și limbi moderne și este preluat, de mulți ani, ca atare, în universitățile avansate. Prima etapă administrativă, cea a autorizării – a doua, acreditarea, presupune o serie de trei generații de absolvenți – a adus obiecții din partea autorității de reglementare, Aracis, pe motivul încălcării domeniului de studii al Facultății de comunicare de la Universitatea București. În mod similar, crearea unui program de Master de Studii Europene, din nou, un program „clasic” interdisciplinar în științele sociale, la Universitatea Al. I. Cuza din Iași, a fost întâmpinat de aceeași autoritate cu ambivalență, în absența unei metodologii de evaluare, care să răspundă acestor nevoi de studii interdisciplinare. Inițial, încadrat pe domeniul studiilor culturale, apoi, pe domeniul de economie și afaceri internaționale, programul de studii europene nu este, de fapt, nici una, nici alta, ci se identifică printr-un subiect al cercetării cu o identitate proprie, având, de altfel, una dintre cele mai longevive recunoașteri în practica universitară internațională.

Încărcarea administrativă excesivă la Aracis, lipsa specializărilor din nomenclatorul existent, lipsa criteriilor de evaluare a programelor de studii interdisciplinare, sunt, deseori, amintite ca primele obstacole care ar trebui depășite [24]. Pentru moment, învățământul superior folosește distincțiile între discipline ca o formulă de atragere a candidaților. Această miză, la intrare, este, însă, din ce în ce mai mult neadecvată față de miza la ieșire a produselor serviciilor de învățământ, care trebuie să răspundă unor nevoi societale din ce în ce mai complexe. Folosind un exemplu la îndemână - noul program cadru al cercetării *Horizon 2020* al Uniunii Europene pentru 2014-2020, absolvenții din științele sociale trebuie să răspundă unor apeluri, precum *Creșterea albastră: dezvoltarea potențialului mărilor și oceanelor sau Tânăra generație într-o Europă inovativă, inclusivă și sustenabilă*. Aceste tematici inovatoare solicită decizii cu privire la promovarea culturii interdisciplinare. În lumina celor de mai sus, am putea sugera trei direcții imediate de acțiune:

(1) deplasarea accentului la nivel de licență de la instituția „profesorului” și a „disciplinei” la cea a „problematicii științifice”. Cred că trebuie să lăsăm în spate nostalgia amfiteatrelor pline de fețe nerăbdătoare să absoarbă cunoștințe și să o înlocuim cu realitatea tinerilor care au nevoie să dovedească că pot lua decizii complexe în societate. Într-un exemplu practic, facultățile pot decide că nu „macroeconomia” este disciplina pe care vor să o ofere studenților, ci „politica economică a ciclurilor economice” - un domeniu în care perspectiva macroeconomică trebuie să confrunte realitățile sociale ale inegalităților economice, diferențelor culturale și constrângerilor de cheltuieli, la nivel public și privat;

(2) facilitarea unor opțiuni de autorizare și evaluare interdisciplinară a programelor de studii și

cercetare, la toate cele nivele de educație, licență, masterat și doctorat. Interdisciplinaritatea nu este o miză câștigătoare în orice condiții, dar trebuie să existe oportunități – financiare, instituționale, de carieră – pentru asumarea acestor riscuri, așa cum există, de altfel, și pentru disciplinele consacrate de studiu;

(3) integrarea propunerilor de apeluri de cercetare, precum și completarea echipelor de evaluatori ai propunerilor de cercetare cu reprezentanți din afara comunității de cercetare, din mediul de afaceri, din cel al organizațiilor neguvernamentale etc. Desigur, nu este o chemare pentru diluarea conținutului științific, ci pentru validarea nevoii societății pentru produsele cercetării științifice.

Prezentarea acestor opțiuni decizionale nu a urmat, neapărat, o ordine a importanței; nici nu credem că există și nu reprezintă un set complet de propuneri. Ele au menirea doar să sugereze tipul de acțiuni concrete care să conducă la o politică activă în promovarea educației interdisciplinare.

Bibliografie

- [1] Vasile V. Morariu, Cercetări interdisciplinare în domeniul arheometriei, *Revista de Politica Științei și Scientometrie – Serie Nouă* 2, No. 3, Septembrie 2013, p. 231 – 236
- [2] În principal bazată pe Paul Boyle, *Crossing discipline boundaries in research: A European perspective*, Science Europe, 22.2.2012. Disponibil la http://www.regionh.dk/NR/rdonlyres/A6F2D8C5-12FB-486F-A2F4-202A0C1849E4/0/PaulBoyle-EuropeanParliamentPresonMultidisciplinary-Jan12_SLPB.pdf [accesat la 31.2.2013].
- [3] Tatjana Muravska, Žaneta Ozoliņa (eds.), *Interdisciplinarity in Social Sciences: Does It Provide Answers to Current Challenges in Higher Education and Research?*, Riga, University of Latvia Press, 2011, p. 68
- [4] OECD, *Interdisciplinarity: Problems of Teaching and Research in Universities*, Paris, OECD, 1972.
- [5] Paul Jump, *London research giant attributes success to interdisciplinary approach*, *Times Higher Education*, 14.11.2013.
- [6] Dogan, Mattei, Robert Pahre, *Noile științe sociale. Interpenetrarea științelor*, trad. de N. Lotreanu, București, Ed. Academiei Române, 1990 (1993), p. 180-1
- [7] Dogan și Phare *op. cit.*, p. 10
- [8] Disponibilă la <http://www.aeaweb.org/econlit/jelCodes.php?view=jel>. Un alt exemplu, în științele sociale, este lista ținută la Göteborgs

- Universitet (<http://www.gu.se/english/research/find-our-researchers/?subjectId=5>).
- [9] Immanuel Wallerstein, *Open the Social Sciences. Report of the Gulbenkian Commission on the Restructuring of the Social Sciences*, Stanford, Stanford University Press, 1996
- [10] Concluziile și citatul apar în Muravska și Ozoliņa *op. cit.*, p. 68, 70. De asemenea, vezi și Ulla M Holm, Mia Liinason, *Disciplinary Boundaries between the Social Sciences and Humanities. Comparative report on Interdisciplinarity*, The University of Hull, manuscript, May 2005.
- [11] Holm și Liinason *op. cit.*, p. 4
- [12] Holm și Liinason *op. cit.*, p. 26; Muravska și Ozoliņa *op. cit.*, p. 74-5
- [13] Boyle *op. cit.*
- [14] Holm și Liinason *op. cit.*, p. 6, 13, 15
- [15] Informațiile provin de la pagina web a programului la <http://www.ihs.ox.ac.uk> (accesată la 28.2.2013).
- [16] Informațiile provin de la pagina web a programului la <http://www.sdu.dk/en/Uddannelse/Bachelor/Market+and+Management+Antropology> (accesată la 28.2.2013).
- [17] Jude England, *Collection or content? Developing a social science proposition in the British Library*, International Federation of Library Associations, Social Science Libraries Section, Satellite Conference, University of Toronto, Toronto, Canada 6-7 August 2008
- [18] Angela Bardeen, Lisa Norberg, *Trans-Atlantic Masters Program: Crossing Global and Disciplinary Boundaries*, International Federation of Library Associations, Social Science Libraries Section, Satellite Conference, University of Toronto, Toronto, Canada 6-7 August 2008
- [19] Jean-Pierre V. M. Hérubel, *Being Undisciplined; or Traversing Disciplinary Configurations in Social Science and Humanities Databases: Conceptual Considerations for Interdisciplinarity and Multidisciplinarity*, International Federation of Library Associations, Social Science Libraries Section, Satellite Conference, University of Toronto, Toronto, Canada 6-7 August 2008
- [20] Vezi informațiile conținute la [http://www.cardi.ie/userfiles/Interdisciplinary%20final%20\(web\).pdf](http://www.cardi.ie/userfiles/Interdisciplinary%20final%20(web).pdf).
- [21] Muravska și Ozoliņa *op. cit.*, p. 152
- [22] Ricardo Hausman, Dani Rodrik (2002) „Development as self-discovery”, KSG Faculty Research Working Paper Series, RWP02-023
- [23] Adam Fforde, *Understanding Development Economics*, Routledge, 2014, p. 13
- [24] Cazurile au la bază interviurile autorului cu Prof. univ. dr. Gabriela Pascariu de la Universitatea Al. I. Cuza Iași și cu Prof. univ. dr. Mariana Nicolae de la ASE București.

Autor corespondent : cojanu@ase.ro